

Yeni Kadın: ŞÜKÛFE NİHAL*

Türkan Yeşilyurt

9 Hayatı: Şükûfe Nihal 1896'da İstanbul'da doğmuştur. Şairin babası V. Murat (1840-1904)'ın başhekimisi Doktor Emin Paşa'nın oğlu Miralay Ahmet Beydir (İnal 1932: 1812). Anne tarafından ise soyu Fatih Sultan Mehmet (1451-1481)'in baş ressamı Nakkaş Mehmet Efendi'ye dayanmaktadır (Aydın 1995: 52). İlk ve orta öğrenimini kısmen özel okullarda, kısmen özel öğretmenlerle tamamlamıştır. Ortaokulu Şam'da okumuş, Selânik'te özel bir okula gitmiş ve burada Fransızca öğrenmiş, özel öğretmenlerden Arapça ve Farsça dersleri almıştır (Öztürkmen 1999: 25). 1912 yılında ailesinin etkisiyle Mithat Sadullah Sander'le evlenmiş ve bu evlilikten bir oğlu olmuştur. Ancak Sander'le beraberlikleri uzun sürmemiştir. 1916'da İnas Darülfünûnu'na kaydını yaptıran Şükûfe Nihal, edebiyat şubesine üç yıl devam etmiş, son sınıfı coğrafya şubesinde okumuş, 1919'da buradan mezun olmuş, mezuniyetinin ardından çeşitli liselerde edebiyat ve coğrafya öğretmenliği yapmıştır.

Şükûfe Nihal, Ahmet Hamdi Başar ile Milli Mücadele yıllarında ikinci evliliğini yapmıştır. Bu evlilikten bir kızı olmuştur. Öncekine göre daha uzun süreli olmakla birlikte şair bu evliliğinde de aradığını bulamamış, 1950'lerin sonlarında eşinden boşanmıştır. 1962'de Kadıköy Selâmiçeşme'de caddeyi karşıdan karşıya geçerken kaza geçirmiş, bu kaza sonucu sol ayağı sakat kalmış, 1965'te Hasene İlgaz ve İffet Halim Oruz'un Bakırköy'de açtıkları huzurevine yerleşmiş, ancak burada mutlu olamamıştır. 24 Eylül 1973'te huzurevinde hayata gözlerini kapayan Şükûfe Nihal, 26 Eylül 1973 günü Rumelihisarı Aşçıyan Mezarlığı'na gömülmüştür (Argunşah 2002: 19-76).

Şükûfe Nihal şiirlerini yedi kitapta toplamıştır: *Yıldızlar ve Gölgeler* (1919), *Hazan Rüzgârları* (1928), *Gayya* (1930), *Su* (1933), *Şile Yolları* (1935), *Sabah*

*Kadın Şairde Kadın: Şükûfe Nihal'in Şiirleri" adlı yüksek lisans tezinde bana ışık olan hocam Yrd. Doç. Dr. Nuran Tezcan'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Kuşları (1943), *Yerden Göğe* (1960). Şiirlerinden başka beş roman yayımlamıştır: *Renksiz İstirap* (1928), *Yakut Kayalar* (1931), *Çöl Güneşi* (1933), *Yalnız Dönüyorum* (1938), *Çölde Sabah Oluyor* (1951). Ayrıca *Tevekkülün Cezası* (1928) adlı bir hikâye kitabı ile *Finlandiya* (1935) ve *Domaniç Dağlarının Yolcusu* (1946) adlı iki gezi kitabı çıkarmıştır. Bu kitaplarından başka 1 Ocak-28 Şubat 1955 tarihleri arasında *Yeni İstanbul* gazetesinde *Vatanım İçin* adlı romanını tefrika etmiştir. Yazılarını başta *Cumhuriyet*, *Çığır*, *Çınaraltı*, *Dergâh*, *Firuze*, *Güneş*, *Haftalık Gazete*, *İlham*, *Kadın Gazetesi*, *Kadın Yolu*, *Resimli Ay*, *Son Posta*, *Süs*, *Şair*, *Tan*, *Türk Kadını*, *Ülkü*, *Yeni Türk*, *Yeni Nesil*, *Yeni Mecmua* olmak üzere birçok gazete ve dergide yayımlamıştır. Öldükten sonra Sander yayınlarının sahibi olan oğlu Necdet Sander, Sadi İrmak'ın bir sunuş yazısıyla birlikte şairin şiirlerinden yaptığı seçmeleri 1975'te *Şiirler* adıyla basmıştır.

Şükûfe Nihal'in *Domaniç Dağlarının Yolcusu* adlı eseri Şakir Sırmalı tarafından *Unutulan Sır* adıyla filme çekilmiştir. 1945 yılında çekimi başlayan film, 1948 yılında gösterime girmiştir (Scognamiglio 1987: 101). Ayrıca Cinuçen Tanrıkorur şairin *Sabah Kuşları* adlı kitabında yer alan "Neme Yetmez?" adlı şiirinden bir bölümü 1979 yılında uzzâl makamında nakış yürek semaî usulünde bestelemiştir.

II. Şiirleri:

A. Genel Olarak Şiirleri: Hüseyin Cahit Yalçın, Şükûfe Nihal'in ilk şiir kitabı *Yıldızlar ve Gölgele*'de Servet-i Fünûn edebiyatının ve özellikle Tevfik Fikret'in izleri olduğunu belirtir. Hatta kitap bu dönemde yayımlansaydı şaire büyük ün sağlardı diye ekler (Uraz 1940: 149). Fuat Köprülü de *Bugünkü Edebiyat* adlı eserinde Tevfik Fikret'in *Halûk'un Dehşeri* adlı şiir kitabının *Yıldızlar ve Gölgele* üzerindeki etkisine değinir (1924: 193). Bu görüşler genel olarak doğrudur. *Yıldızlar ve Gölgele*'de Servet-i Fünûn edebiyatında olduğu gibi Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalar sıkça kullanılmıştır. Divan şiirindeki beyit anlayışı yıkılarak şiirlerde organik bütünlük sağlanmıştır. Kitabın atmosferine şairin marazî ruh hali egemen olmuştur. Ayrıca "İsyân", "Hazan", "Bir Grup" adlı şiirlerde doğa öznel bir biçimde betimlenmiştir. Bu açıdan bir kadın olarak şairin edebiyat dünyasına kendisini "erkek sesi"yle kabul ettirdiği söylenebilir. Ancak özellikle "Nisyan", "Sevgili Kamere", "Bir Resmin Altından", "Yavru Kuş" ve "Sustum" adlı şiirlerinde şairin sonraki kitaplarında daha da gürleşecek olan "kadın sesi"ni duymak mümkündür.

Şükûfe Nihal ikinci şiir kitabı *Hazan Rüzgârları*'nda yer alan şiirlerini Beş Hececiler (Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel) gibi sade Türkçe'yle ve hece ölçüsüyle kaleme almıştır. Sıcak, içten ve yalın bir dil kullanmıştır. İlk kitabında kendisini gizleyen şair, bu kitapta kendi dünyasını ve "kadın sesi"ni daha çok açarak belirginleştirmiştir. Ancak ilkinde Servet-i Fünûn edebiyatının etkisi olarak görünen marazî ruh hali bu kitapta ülkenin içinde bulunduğu koşullar, Mustafa Kemal Atatürk'e yapılan suikast ve yeğenini kaybetmesi nedeniyle kendi kişiliğinin bir özelliği olarak ortaya çıkmış ve sonraki kitaplarında da bu ruh durumu sürmüştür.

Orhan Burian, Şükûfe Nihal için "*Büyük ve insanı sarsan konuların şairi değildir. Gayya'ya ne kendisi iniyor, ne bizi indiriyor. Hislerle oynayan, nazımla oynayan bir hali var. En iyi şiirleri iddiasız küçük hisleri ifade edenlerdir*" demektedir (Karaalioğlu 1983: 756). Burian'ın bu değerlendirmesine tam olarak katılmak mümkün değildir. Şairin *Gayya*'daki şiirleri oluşum romanından (bildungsroman) esinlenerek bir "oluşum şiirleri" (bildungs-dichtung) olarak okunabilir. Şükûfe Nihal, *Gayya*'da özellikle "Anadolu Kadınlarına", "Duymayan Kadına" ve "Size Ne?" adlı şiirleriyle aydın kadın kimliğini kazanma süreci-

ni gözler önüne serer. Gerçi belli bir kültür idealini gerçekleştirmede beklenen gücü gösteremez ve bir ulusu kurmanın, Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimlerini yaşamanın ve yaşatmanın sorumluluğunu taşıyan Cumhuriyet'in aydın kadınlarından yani "yeni kadın"larından biri olarak ortaya çıkar. Bugünden geriye bakıldığında Cumhuriyet'in aydın kadınları Ece Temelkuran'ın 1 Nisan 2005 tarihli *Radikal Kitap*'ta bulunan "Cumhuriyet Kızları" adlı yazısında belirttiği gibi nahif bulunabilecek kadar idealisttirler:

Şimdi post modern bir kamaşmanın içinde onların duruşları, neredeyse komikleşecek kadar nahif kalıyor bazen. Hâlâ iyi, tatlı, disiplinli "Cumhuriyet kızları" gibi davranırken onlar, onların yerleri bu dünyada bir yara gibi kapanyor. Düğün Türkçeleri, kendilerine duydukları müthiş özgüven, hep bir resmi geçide hazır gibi duruşları, giyimleri, 'adab-ı muâşeret' kitabından hafızalarında hâlâ taze kalan cümlelerle konuşmaları, beklenmedik yerlerde ortaya çıkan 'aydınlık Cumhuriyet kızı' tutuculukları... (2005: 28-29)

Şükûfe Nihal, Beş Hececiler gibi bir aydın olarak Anadolu'nun geri kalmışlık sorunu-nu çözmek için rehberlik yapmak ve bir şair olarak Anadolu'nun folklorundan yararlanmak bağlamında Anadolu'yla ilgilenmiştir. Şair, dördüncü şiir kitabı *Su'yu* da hece vezniyle ve sade bir Türkçeyle yazmıştır. Özellikle "Aşk Sazile" adlı iki şiirde Beş Hececiler'in etkisi açıkça görülür. Daha önce yayımlanmış olan şiir kitabı *Gayyâ*'da da "Aşk Sazile" adlı bir şiiri vardır.

Turhan Tan 27 Ocak 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan "Şile Yolları" adlı yazısında Şükûfe Nihal'in beşinci şiir kitabı *Şile Yolları*'nda yurt sorunlarını öne çıkarıldığını belirtir: "Şükûfe Nihal, bu kitaba koyduğu şiirlerin hemen hepsinde yurdun dertlerini, yurttaş elemelerini, içtimai sahneleri haykırmıştır" (1935: 4). Yurdun temel sorunlarında biri Anadolu'nun geri kalmışlığıdır. Bu şiirlerde de şair, özellikle yoksulluğu ve çaresizliği ile Anadolu'yu ve Anadolu kadınına dile getirir. Ferit Ragıp Tuncor 11 Eylül 1950 tarihli *Kadın Gazetesinde* yer alan "Türk Kadın Şairlerimizden Şükûfe Nihal Başar" adlı yazısında şairin Anadolu'ya yaklaşımını şöyle değerlendirir:

Anadolu ona göre kapağı az aralanmış bir hazinedir. Sanki her kayanın dibinde bir mevzu vardır. Servet memleketi baştan başa Anadolu. Coşkun sular, madenler, her şey var orada. Lâkin buna rağmen yine sefalet ve yine medeniyetsizlik hüküm sürüyor etrafta. Bu geriliği gidermek için o, memleketteki birtakım lüzumsuz masrafların kaldırılması, birçok şeylerde mütevazı olunması, halka çalışma sahası bulunması ve halkın bilgi ve görgü sahibi yapılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu da münevverin rehberliği ile olacaktır tabii. (1950: 7)

Şükûfe Nihal altıncı şiir kitabı *Sabah Kuşları*'nda Cumhuriyet'in aydın bir kadını olarak Anadolu gerçeğini anlatmayı sürdürmüştür. Öte yandan Mustafa Şekip Tunç, 2 Ocak 1944 tarihli *Cumhuriyet* gazetesindeki "Sabah Kuşları"nda Şükûfe Nihal" adlı yazısında şairin bu kitapta bir kadın olarak "geçmiş güzel günler"e duyduğu özlemi dile getirdiğini belirtir: "Şükûfe Nihal'in *Sabah Kuşları*'nı okurken de kaybedilmiş bir âlemin hasretle yüreği acımış ve saf bir tazeliğe tabiata dönmüş bir kadın ruhunun kanadığını görüyoruz" (1944: 4).

Şükûfe Nihal'in bütün şiir kitaplarında konusu aşk olan şiirlere rastlamak mümkündür. Şairin yedinci ve son kitabı *Yerden Göğe'nin* ikinci bölümü "Mermer Kapı"nın konusu da aşktır. Şair bu kitapta bir kadın olarak hüznün, pişmanlık ve acı içinde kaybettiği sevgilisine duyduğu özlemi dile getirir. Bu aşkı anlatırken aynı zamanda kendisi, çevresi ve toplumla hesaplaşır.

B. Şiirlerindeki Başlıca Temalar:

1. Sevgili Vatan: Şükûfe Nihal dönemin yaygın vatansever ve idealist aydın çizgisinde bir şairdir. Şair vatan sevgisini dile getirdiği "Mudanya Zaferinde", "Son Dua", "Bayrağıma", "Zehirli Sisler", "Arburnu Şehitlerine", "Bizim Destanımız", "Kurtuluş Gününün

Onuncu Yılında", "Yoldayız" ve "Dumlupınar Şehitlerine" adlı şiirlerinde yokluk, hastalık ve kıtlık içinde Millî Mücadele yapmış halkının acılarını anlatır. Mustafa Kemal Atatürk sevgisini ve hayranlığını dile getirir.

2. Acılı Toplum: Şükûfe Nihal, "Muhacir Çocuklarına", "Açlar", "Kaldırımdakiler", "Yarın", "Cevap Ver", "Unuttuklarımız" ve "Mermer Kapı" gibi birçok şiirinde dönemin aydınlarının genel söyleminden farklı olmayan idealist bir bakış açısıyla toplumsal sorunlara yaklaşır. Bu sorunların çalışma, dayanışma ve liyakatle çözüleceğine inanır. Bu "Türk, ögün, çalış, güven!" düsturu bağlamında bir söylemdir.

3. Hüzünlü Aşk: Ataerkil toplumun parçası olan aile ve çevre baskısı altında âşık ve şair olarak Şükûfe Nihal edebiyat yoluyla hem aşkını dile getirme cesaretini gösterir, hem de erkek çevresinin geliştirdiği sanat ortamında sanatçı kişiliğini kabul ettirir. Hayatında bilinen iki büyük aşk yaşar: Osman Fahri ve Faruk Nafiz Çamlıbel. Aşk şiirlerinde de bu iki kişinin izlerine rastlanır. "Zengin koca" ile mutsuz aşkı, "aydın-sanatçı sevgili" ile aile ve edebiyat çevresinin baskısından dolayı yaşadığı umutsuz aşkı sebebiyle Şükûfe Nihal'in şiirlerinde daha çok "âşık kadın"ın marazî yakınmaları vardır.

4. Yeni Kadın: Şükûfe Nihal hakkında yapılan çalışmalarda öncelikle ve sıklıkla "kadın"la karşılaşılır. Fuat Köprülü, *Bugünkü Edebiyat*'taki "Yıldızlar ve Gölgeleler" adlı yazısında şairin "kadın samimiyeti"ne değinirken, Murat Uraz, *Resimli Kadın Şair ve Muharrikerlerimiz* adlı antolojisinde yer alan "Şükûfe Nihal" adlı yazısında şairin "kadın ruhu"ndan söz eder. Hülya Argunşah ise *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı eserinde şaire ilişkin "kadın duyarlığı"ı ele alır. Şair hakkında hazırlanan tezlerde de kadın konusuna yer verilir: Nebahat Çayırılık, *Şükûfe Nihal Başar'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği Üzerine Bir İnceleme* adlı tezinde ve Fatih Arslan, *Şükûfe Nihal Başar: Hayatı-Şiirleri* adlı tezinde ve Şükûfe Nihal'in şiirlerindeki "kadın tema"sını genel olarak değerlendirirler.

Şükûfe Nihal, Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli toplumsal değişimler geçirdiği bir dönemde (1909-1960) yapıtlarını yayımlamıştır. Bu dönemde özellikle üst sınıf eğitilmiş kadınlar toplumsal değişimin hem öznesi hem de nesnesi olmuşlardır. Şair de birçok kadın demeginde aktif görev almış, "edebiyat çevresinin toplantı"larına sahiplik yapmış, gazete ve dergilerde kadın haklarıyla ilgili yazılar yazmış, hikâye ve romanlarında kadın kahramanları öne çıkarmış, şiirlerinde "kadın sesi"ni duyurmaya çalışmıştır. Böylece "yeni kadın" için iyi bir örnek ve yol gösterici olmuştur. Eski imparatorluktan yeni ulus-devlet inşa edilirken kadına da yeni simgesel ve toplumsal roller biçilmiştir. Batılı, laik, ulusçu modele dayalı yeni ulus-devletin "yeni kadın"ı eğitilmiş olmalı, iş yaşamına katılmalı ve Batılılaşmalı; ama kadınsı özelliklerini korumalı, öncelikle annelik ve eşlik görevini yerine getirmelidir. Yani aşırı Batılılaşarak "ulusun ruhu"na ters düşmemeli, aksine bu ruhu beslemelidir. Diğer bir deyişle "yeni kadın" geleneksel kadınla modern kadının bir sentezidir.

Şükûfe Nihal kadın temasını işlediği şiirlerinde toplumsal sorunlara karşı duyarsız davranan ve süsten başka bir şey düşünmeyen "umursamaz kadın"a karşı çalışkan ve ezilmiş olan "Anadolu kadını"ı yüceltmıştır. Şehirli ve eğitilmiş üst sınıfa mensup bir kadın olarak kendini sorunsallaştırdığı, ancak "şehirli kadın" adına bir söylem görülmeden şiirlerinde daha çok aile ve çevre baskısı nedeniyle aşkını özgürce yaşayamamış bir "kadın sesi" duyulmaktadır. Şükûfe Nihal dönemin yaygın aydın tavnına uygun bir biçimde ataerkil cinsellik kalıpları içinde kadına yaklaşmıştır. Bir yandan çalışma ve öğretim hakkını savunarak kadının kamusal alana çıkmasını istemiş, diğer yandan asıl görevinin "annelik", "eşlik" ve "ev kadınlığı" olduğunu savunarak özel alana çekilmesini beklemiştir. Bu çıkmazda feminist bir bakış açısına sahip olmayan bu "Cumhuriyet kızı"nın "gelenek-

sel ben"iyle "modern ben"i çatışmıştır. Şiirlerinde de "geleneksel" ve "modern" bu iki kimlik arasında bocalayan, sıkışan ve bunalan "kadın sesi" duyulmaktadır.

III. Romanlar: Şükûfe Nihal'in ilk romanı *Renksiz İstirap*'tır. Yazar bu romanını evli bir kadın olan Handan'ın yaşadığı umutsuz aşk üzerine kurmuştur. Eserin ilk bölümünde biz Handan'ın yasak aşkını önce temsili bir öykü ve bu öykünün kahramanı Nec-la'dan, sonra Handan'ın duygularını gizleyemediği aşamada anı defterinden ve bu deftere kaydettiği iki mektuptan öğreniriz. Handan hem evliliğinde, hem de yasak aşkında aradığını bulamaz ve intihar eder.

İkinci roman *Yakut Kayalar*'da Şükûfe Nihal-Osman Fahri aşkının izdüşümleri vardır. Eserde idealist bir genç kadın kendisi gibi sanata ve toplumsal sorunlara duyarlı bir erkekte aşkı yakalamışken, ailesi tarafından amcasının oğluya evlenmeye zorlanır. Gelişen olaylarla genç kadın ne ailesinin istediği adamla evlenir, ne de sevgilisine kavuşur. Hatta bir kanşıklık nedeniyle sevgilisinden nefret eder. Ta ki sevgilisi çıldırarak öldükten çok sonra bir müzik sesiyle arınmaya ve aydınlanmaya başlayana dek.

Şükûfe Nihal'in üçüncü romanı *Çol Güneşi*nde üç kadın tipi vardır: Feriha, Müeyyed ve Zehra. Olayları öğrendiğimiz anı defterinin sahibi Feriha için başlıca iki evlilik modeli vardır. Bu evlilik modellerinden biri Müeyyed diğeri Zehra tipinde somutlaşır. İki evliliği hayatının devamı için garanti olarak gören bir süs bebeğidir. İkincisi evliliğe ruh arkadaşlığı olarak bakan, sade bir kadındır. Müeyyed eski evlilik modelini, Zehra yeni evlilik modelini temsil eder. Yeni evlilik modeli "evlilik sözleşmesi"yle anlatılır. Bu sözleşmede evlilik hayatı içerisinde olması muhtemel sorunlar ve çözümler yer alır. Yazar, Zehra'nın kaleme aldığı mektup aracılığıyla sözleşmesinin koşullarını şöyle sıralar:

İkimiz de çalışacağız, evimizin masrafını beraber göreceğiz. Birimiz hasta olursa, çalışmazsa, çalışabilen ona, bu hastalık bütün hayatında devam etse bile, şikâyet etmeden bakmaya mecbur olacak. Çocuğumuz olursa, doğum ve bakım zamanında ben fazla çalışamayacağım için, kocam bana yardım edecek, çocuğumuzun masrafını gene beraber yapacağız. Beraber yaşarken birbirimize hıyanet etmemeye bütün mukaddes tanıdığımız şeyler üzerine titreyerek yemin ettik. İkimizden biri herhangi bir sebeple bu izdivacı bozmak isterse öteki taraf kabul edecek. Böylece, hayatı, birbirimizin üzerinde çekilmez bir yük gibi bırakmayacağız... Yalnız, çocuğun mektep zamanına kadar birbirimizle iyi, dost geçinmeye mecbur olacağız. Böylece çocuğun, ortada, bakımsız kalmasına mâni olacağız. (1933: 83-84)

Dördüncü roman *Yalnız Dönüyorum*'da Şükûfe Nihal ile Faruk Nafiz Çamlıbel'in yaşadığı aşkın izlerine rastlanır. Eser, kadın kahraman Yıldız'ın on yıllık evliliğini bitirdiği yerden başlayıp, geriye doğru ilerler. Onun hayatında iki önemli erkek vardır: Fahir ve babası. İkisi de aydın, yurt sorunlarına karşı duyarlı, şiir ve edebiyatsever kişilerdir. Ancak Yıldız babasını kaybeder, Fahir Çanakkale'ye savaşmaya gider, amcası ölür ve yalıları yanar. Böyle kötü günler yaşarken Yüksek Muallim Mektebi'ne devam eder ve orada Hasan'la tanışır. O bir Anadolu çocuğudur. Yıldız, insanı ve doğasıyla Anadolu'yu onunla tanır. Bir süre sonra evlenirler. Ancak bu evlilik Yıldız için bir düş kırıklığı olur. Çünkü Hasan para kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen bir işadamına dönüşmüştür. Bunalımlı günler geçirir. Fahir'in geri dönüşüyle bu bunalımını aşar. Ancak Avrupa gezisi sırasında eşi Hasan'ın amcasının kızıyla evli ve çocuk sahibi olduğunu öğrenir. Bunun üzerine onunla yollarını ayırır. Bu romanında yazar mekân olarak kısa bir süre de olsa İstanbul'un dışına Anadolu'ya çıkar. Bir kadın olarak da evlilik ve aşk dışında Anadolu, Anadolu'nun imanı ve Anadolu'ya hizmet gibi kendi sorunları dışında ülkesinin sorunlarıyla ilgilenmeye başlar.

Şükûfe Nihal'in *Çolde Sabah Oluyor* adlı beşinci romanı kahramanının erkek olması

ve olayların Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde geçmesi nedeniyle diğerlerinden ayrılır.

Şükûfe Nihal'in *Yeni İstanbul* gazetesinde tefrika edilmiş olan *Vatanım İçin* adlı eseri bir cephe romanıdır. Romanında Yunan saldırısına karşı Akdağ'ın bir avuç kahramanının Kuvayimillîye'ye yardımcı olmak için kendi bölgelerini savunmasını anlatılır. Burada üç temel kişi ve bir aşk üçgeni vardır. Ancak eserin asıl kahramanı Makbule'den başkası değildir. Çünkü vatani için savaşan bir Anadolu kadınıdır. İlk kez Şükûfe Nihal, "İstanbul kadını" yerine "Anadolu kadını" nı bu romanında kahraman olarak seçmiştir.

Şükûfe Nihal'in bütün romanlarına tek bir roman gibi sırayla bakıldığında "oluşum romanı" (bildungsroman) olarak okunabilir. Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler* adlı kitabında "oluşum romanı" nı şöyle tanımlar: "Kahramanın kültürel belirlenmiş bir çevrede öğrenme ve deneyimlerle düşünsel-ruhsal yetilerini yüksek karakterli ve uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde geliştirerek belli bir kültür idealini gerçekleştirmesini ister" (1990: 489).

Renksiz İstirap'ta romanın kadın kahramanı evliliği ile yasak aşkı arasında sıkışıp kalır ve çözümünü intiharda bulur. *Yakut Kayalar'da* ailesinin seçtiği kişi ile değil, kendi seçtiği kişiyle evlenmesi gerektiğini düşünen bir kadın vardır. Her ne kadar kendi beğendiği kişiyle evlenemese de, ailesinin tercih ettiği kişiyle de evlenmez. Kadın kimliğini sorgulamaya ve aydınlanmaya başlar. *Çöl Güneş'indeki* kadın, "geleneksel kadın" modeline karşı "yeni kadın" modelini seçer. Bu "yeni kadın" eşini seçme, evliliğini eşyle birlikte eşit koşullarda yürütme ve boşanma hakkına sahiptir. *Yalnız Dönüyorum'da* karşımıza çıkan kadın ise yaşamının merkezini evlilik olmadığını fark etmiştir. Kendi ayakları üzerinde durduğu yeni bir hayat kurar. Bu yeni hayatının kurarken kendini de yeniden yapar. Aydınlanmasını tamamlamış, kadın kimliğini kazanmıştır. O, eğitimli, yurdunun sorunlarına karşı duyarlı, sanat ve edebiyatla ilgili bir kadındır. Belki de bu nedenle Şükûfe Nihal, *Çölde Sabah Oluyor'da* merkez kişi olarak bir kadını seçmeye gerek duymamıştır. *Vatanım İçin'de* ise gözünü "İstanbul kadını"ndan "Anadolu kadını"na çevirmiştir. O, âdeta bir destan kahramanıdır. Onu daha çok şiirlerinde anlatır ve yüceltir.

Şükûfe Nihal'in eserleriyle biyografisi arasındaki benzerlikler düşünüldüğünde, kendi aydınlanma süreciyle farklı romanlarında farklı biçimlerde karşımıza çıkan kadın kahramanının aydınlanması arasında paralellikler kurulabilir. Hülya Argunşah da *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı kitabında bu paralelliklerin altını çizer:

Şükûfe Nihal'in romanlarında da şiirinde olduğu gibi yine kendisi vardır. O, romanlarını kendi hayatından ve yaşadıklarından hareketle yazmıştır. Bu türde yazılmış olan eserleriyle biyografisi, hakkında söylenenler ve yazılanlar arasında çok önemli yakınlıklar vardır. Çocukluğu ve özellikle babasıyla ilgili intibaları, Tevrik Fikret hayranlığı, Osman Fahri ve Faruk Nafiz'le ilgili hatıraları, evliliklerinden gelen devamlılıklar, kadın dünyası ve kadın haklarıyla ilgili fikirleri, Anadolu tutkusu esere hep yazarından geçen unsurlardır. (2002: 192)

Şükûfe Nihal'in kadın kimliğini kazanmak konusundaki tavrına örnek oluşturması bakımından, burada, iki noktanın üzerinde durmak gerekir. İlki; evliliğinin derslere devamı engelleyeceği düşüncesiyle, İnas Darülfünü'na başvurusu kabul edilmeyen Nihal'in eşinden boşanıp, sınavı kazanarak üniversiteye devam etmesidir. İkincisi ise kitaplarını evlilik soyadıyla değil, Şükûfe Nihal olarak imzalaması; *Kadın Gazetesinde* yer alan "Bir Köşeden" adlı köşesinde ve Gayya adlı şiir kitabında bulunan "Bozma Odanı" ve "Size Ne?" adlı şiirlerinde yalnızca Nihal adını kullanmasıdır.

Şükûfe Nihal, Batılı, laik, ulusçu modele dayalı yeni ulus-devletin "yeni kadın"ı olarak

birçok kadın derneğinde aktif görev almış, gazete ve dergilerde kadın haklarıyla ilgili yazılar yazmış, hikâye ve romanlarında kadın kahramanları öne çıkarmış ve şiirlerinde "kadın sesi"ni duyurmaya çalışmıştır. Şükûfe Nihal dönemin yaygın aydın tavrına uygun bir biçimde ataerkil cinsellik kalıpları içinde kadına yaklaşmıştır. Bir yandan çalışma ve öğretim hakkını savunarak kadının kamusal alana çıkmasını istemiş, diğer yandan asil görevinin "annelik", "eşlik" ve "ev kadınlığı" olduğunu savunarak özel alana çekilmesini beklemiştir. Bu çıkmazda feminist bir bakış açısına sahip olmayan bu "Cumhuriyet kızı"nın "geleneksel ben"iyle "modern ben"i çatışmıştır.

Kaynaklar:

Şükûfe Nihal'in Kitapları:

- Şükûfe Nihal (1919), *Yıldızlar ve Gölgeler*, İstanbul: Şiir Kütüphanesi.
 ___ (1927), *Hazan Rüzgârları*, İstanbul.
 ___ (1928), *Renksiz İstirap*, İstanbul : Suhulet Kütüphanesi.
 ___ (1930), *Gayya*, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabhanesi..
 ___ (1931), *Yakut Kayalar*, İstanbul.
 ___ (1933a), *Çöl Güneşi*, İstanbul : Muallim Ahmet Halit Kitabhanesi.
 ___ (1933b), *Sız*, İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
 ___ (1935a), *Finlandiya*, İstanbul: Ak.
 ___ (1935b), *Şile Yolları*, İstanbul: Resimli Ay Basımevi.
 ___ (1938), *Yalnız Dönüyorum*, İstanbul: Kenan Basımevi.
 ___ (1943), *Sabah Kızları*, İstanbul: Akbaba Yayını.
 ___ (1946), *Doğanış Dağlarının Yokcası*, İstanbul: Gavsî Ozansoy Basımevi.
 ___ (1951), *Çökle Sabah Oluyor*, İstanbul : Saray Kitabevi.
 ___ (1960), *Yerden Göğe*, İstanbul: La Turquie Moderne Matbaası.
 ___ (1975), *Şiirler*, İstanbul: Sander Yayınları.

Diğer Kaynaklar:

- Argunçah, Hülya (2002), *Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 76.
 Atatürk'ün Yazdığı Yurttaşlık Bilgileri (1994), hazl. Nuran Tezcan, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
 Aydın, Mehmet (1995), *Nic Yazıyor Bu Kadınlar: Osmanlı'dan Günümüze Önemleriyle Kadın Yazar ve Şiirler*, Ankara: İlke Kitabevi Yayınları, s. 52.
 Aytaç, Gürsel (1990), *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Ankara: Gündoğan Yayınları, s. 489.
 İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1932), "Şükûfe Nihal", *Son Asır Türk Şiirleri*, C 3, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 1812.
 Karaaaliçoğlu, Seyit Kemal (1983), *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, s. 756.
 Kefeli, Ernel (2002), *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, İstanbul: Kitabevi, s. 40.
 Köprülü, Mehmet Fuat (1924), "Yıldızlar ve Gölgeler", *Bugünkü Edebiyat*, İstanbul: İkbâl Kitabhanesi, s. 193.
 Öztürkmen, Neriman Malkoç, *Edebeler, Sefireler, Hanımefendiler: İlk Nesil Cumhuriyet Kadınlarıyla Söyleşiler*, Rey Matbaacılık, 1999, s. 25.
 Scognamiglio, Giovanni (1987), *Türk Sinema Tarihi 1896-1959*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 101.
 Tan, Turhan (27 Ocak 1935), *Cumhuriyet*, "Şile Yolları", s. 4.

Temelkuran, Ece (1 Nisan 2005), "Cumhuriyet Kızları", *Radikal Kitap*, s. 28-29.

Tuncor, Ferit Ragıp (11 Eylül 1950), "Türk Kadın Şairlerimizden Şükûfe Nihal Başar", *Kadın Gazetesi*, s. 7.

Tunç, Mustafa Şekip (2 Ocak 1944), "Sabah Kuşları'nda Şükûfe Nihal", *Cumhuriyet*, s.4.

Uraz, Murat (1940), *Resimli Kadın Şair ve Muahharlerimiz*, İstanbul: Tefeyyüz Kitabevi, s. 149.

ÖZET

Şükûfe Nihal (1896-1973), Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli toplumsal değişimler geçirdiği bir dönemde (1909-1960) yapıtlarını yayımlamıştır. Batılı, laik, ulusçu modele dayalı yeni ulus-devletin "yeni kadın"ı olarak birçok kadın demeginde aktif görev almış, gazete ve dergilerde kadın haklarıyla ilgili yazılar yazmış, hikâye ve romanlarında kadın kahramanları öne çıkarmış ve şiirlerinde "kadın sesi"ni duyurmaya çalışmıştır. Şükûfe Nihal dönemin yaygın aydın tavrına uygun bir biçimde ataerkil cinsellik kalıpları içinde kadına yaklaşmıştır. Bir yandan çalışma ve öğretim hakkını savunarak kadının kamusal alana çıkmasını istemiş, diğer yandan asıl görevinin "annelik", "eşlik" ve "ev kadınlığı" olduğunu savunarak özel alana çekilmesini beklemiştir. Bu çıkmazda feminist bir bakış açısına sahip olmayan bu "Cumhuriyet kızı"nın "geleneksel ben"iyle "modern ben"i çatışmıştır. Şiirlerinde de "geleneksel" ve "modern" bu iki kimlik arasında bocalayan, sıkışan ve bunalan "kadın sesi" duyulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Şükûfe Nihal, Cumhuriyet kızı, feminist bakış açısı, kadın sesi, yeni kadın.

ABSTRACT

THE NEW WOMAN: ŞÜKÛFE NİHAL

Şükûfe Nihal (1896-1973) published her works in an era of ongoing significant social changes during Turkey's modernization period (1919-1960). She took active role in many women's societies as the "new woman" of the westernized, secular, and new nation-state based on the nationalist model; wrote articles on women's rights in newspapers and magazines; gave the main roles to heroines in her stories and novels, and strived to make "women's voice" heard in her poetry. Şükûfe Nihal approached woman within the patriarchal sexual stereotype, in line with the widely acknowledged attitude by the intellectuals of her time. On the one hand, she defended the working and education rights for women, and wanted them to be visible in the public sphere. On the other hand, she expected her to return to the domestic sphere to carry out her primary tasks such as "motherhood," "wifehood," and "housekeeping". Within this dilemma, the "traditional identity" and "modern identity" of this "Daughter of the Republic" without a feminist point of view, clashed. In her poetry, a "woman's voice," trapped and depressed by this clash between tradition and modernity, is heard.

Key words: Şükûfe Nihal, Daughter of the Republic, feminist point of view, woman's voice, new woman.